

Handläggare
Exploateringskontoret
Alexander Karbassi
Projektutveckling Söderort
08-508 876 91

Till
Exploateringsnämnden
2022-06-09

Trafiknämnden
2022-06-09

Trafikkontoret
Anders Hellström
Infrastruktur projekt
08-508 26 089

Projekt Mässtunneln. Genomförandeavtal med Stockholm Vatten AB

Förslag till beslut

1. Exploateringsnämnden godkänner för sin del Genomförandeavtal för Projekt Mässtunneln för de i Stockholms kommun belägna anläggningarna och ger Exploateringskontoret i uppdrag att teckna avtal med Stockholm Vatten AB
2. Trafiknämnden godkänner för sin del Genomförandeavtal för Projekt Mässtunneln för de i Stockholms kommun belägna anläggningarna och ger Trafikkontoret i uppdrag att teckna avtal med Stockholm Vatten AB

Johan Castwall
Förvaltningschef
Exploateringskontoret

Gunilla Glantz
Förvaltningschef
Trafikkontoret

Exploateringskontoret
Projektutveckling Söderort

Fleminggatan 4
Box 8189
104 20 Stockholm
Växel 08-508 276 00
exploateringskontoret.expl@stockholm.se
Org nr 212000-0142
start.stockholm

Sammanfattning

Stockholm Vatten AB planerar att bygga en ny avloppstunnel/spillvattenledning mellan Älvsjö och Liljeholmen, benämnd Mässtunneln. Mässtunneln kommer att utöka kapaciteten i stadens spillvattenssystem och bidra till att mängden orenat spillvatten som leds till Mälaren minskar samtidigt som översvämningskänsliga punkter i närområdet byggs bort. Detta är en förutsättning för en framtida utveckling av Älvsjö – Örbyområdet och en del av stadens klimatanpassning för framtiden.

Vid Liljeholmen avses Mässtunneln kopplas samman med den avloppstunnel som för närvarande anläggs mellan Bromma och Henriksdal inom projekt Stockholms framtida avloppsrening

Projektet kräver ny detaljplan. Planförslaget som är på granskning innebär ändring av gällande detaljplaner genom tillägg av planbestämmelse för ny dagvattenledning på kvartersmark. Utöver nämnda ändringar tillkommer upphävande av del av två detaljplaner. Projektet kräver även tillstånd enligt miljöbalken som söks hos mark- och miljödomstolen.

Med anledning av Projekt Mässtunneln har Stockholm Vatten AB och Stockholms kommun genom exploateringskontoret och trafikkontoret tagit fram ett genomförandeavtal.

Genomförandeavtalet omfattar de mark- och vattenområden som exploateringskontoret och trafikkontoret äger eller ansvarar för och som Projekt Mässtunneln berör. Syftet med avtalet är att säkerställa genomförandet av Projekt Mässtunneln och samordning med den stora mängd andra stadsutvecklingsprojekt som pågår samtidigt.

Projektet bekostas i sin helhet av Stockholm Vatten AB. Kontoren har kostnader för egen personal. Kontoren föreslår att exploateringsnämnden respektive trafیکنämnden godkänner för sin del Genomförandeavtal för Projekt Mässtunneln för de i Stockholms kommun belägna anläggningarna och ger exploateringskontoret respektive trafikkontoret i uppdrag att teckna avtal med Stockholm Vatten AB.

Bakgrund

Älvsjö -Örbyområdet planeras att i framtiden omvandlas till blandad stadsbebyggelse med bostäder, verksamheter och service. Belastningen på ledningarna är i dagsläget stort varför förutsättningskapande åtgärder för framtiden är nödvändiga att vidta. Spillvattensystemet består i vissa områden av kombinerade dag - och spillvattenledningar och i andra områden enbart av spillvattenledningar. I dagsläget sker bräddningar av befintligt spill - och dagvattensystem till Älvsjö -Mälarmagasinet som orenat rinner ut i Mälaren.

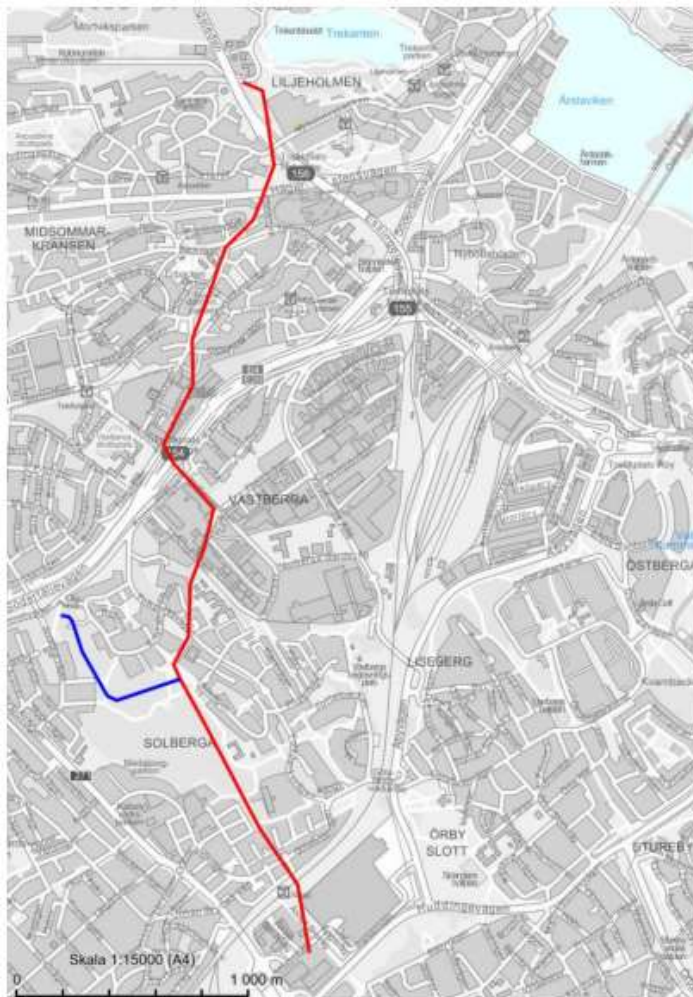
Mässtunneln är en förutsättning för vidare exploatering av Älvsjö -Örbyområdet och möjliggör att spillvatten kan brädda till denna ledning med påföljande rening i Henriksdals reningsverk.

Mässtunneln innebär även möjlighet att avlasta och bygga bort sex kända hydrauliska flaskhalsar i befintligt ledningsnät, vilket minskar risken för källaröversvämningar i närområdet. Totalt är cirka 55 000 personer anslutna till det spillvattensystem som ska anslutas till Mässtunneln.

Utan Mässtunneln kommer påfyllnaden till Mälaren och Saltsjön från det ansträngda ledningsnätet vara fortsatt stor, vilket innebär en risk för Mälarens vattenkvalitet

Projektbeskrivning

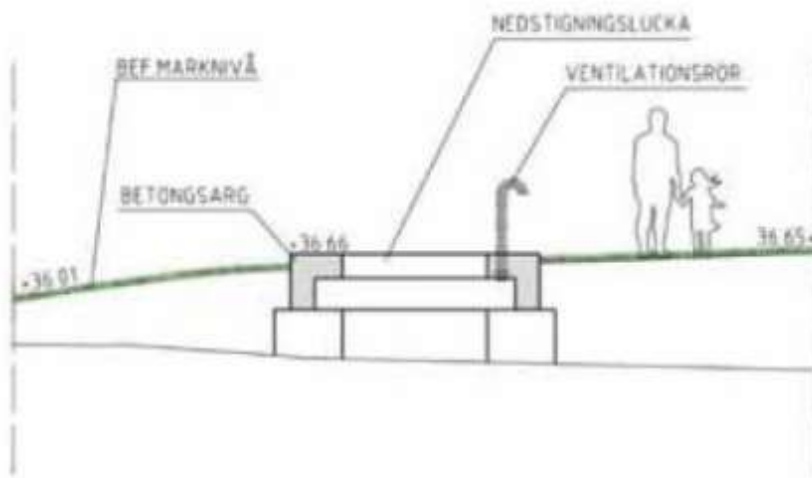
Mässtunneln anläggs från Älvsjö i söder till Liljeholmen i norr. Sammanlagt berör Mässtunneln ett planområde som omfattar cirka 2,5 kilometer inom staden. Tunneln kommer att förläggas i huvudsak under mark mellan -10 och -48 meter under nollplanet (RH 2000). Planområdet når marknivån i utkanten av Solbergaskogen, där en tunnelmynning planeras, samt vid tre utrymningschakt vid Mäsvägen, Västbergamotet och Blommenbergsvägen, i planområdets nordligaste del.

Översiktskarta Projekt Mässtunneln. Huvudtunnel i rött och arbetstunnel/servicetunnel i blått, (Från Planbeskrivning granskningshandling, dnr 2019-16196).

Tunnelmynningen vid Solbergaskogen leder till en servicetunnel som går från markytan ned till huvudtunneln. Under byggtiden kommer tunneln att fungera som en arbetstunnel för uttransport av bergmassor. När Mässtunneln är färdigbyggd kommer arbetstunneln att fungera som servicetunnel och utrymningsväg.

För att uppfylla Stockholm Vatten och Avfalls krav om maximalt 1000 meter till närmaste utrymningsväg i tunneln krävs tre utrymningsschakt längs sträckan. Utrymningsschakten är vertikala och ansluter till en nisch i spillvattenledningen. Ovan mark syns endast en lucka i marken med en storlek om cirka 1,8 kvadratmeter.

Principillustration över utrymningsschaktet vid Västbergamotet. (Bild: SVOA).
(Från Planbeskrivning granskningshandling, dnr 2019-16196).

Stockholm Vatten AB planerar att Mässtunneln ska börja byggas under år 2023. Planerad driftsättning av tunneln är år 2029. Tidplanen är beroende av bland annat tillträde till fastigheter, myndighetstillstånd, fortsatt detaljprojektering och andra begränsningar i samband med genomförandet. Under byggtiden påverkas områden omkring projektet av ökad byggtrafik och genom tillfälliga etableringsområden.

Ärendet beredning

Ärendet har beretts av exploateringskontoret och trafikkontoret gemensamt.

Tidigare beslut och ställningstaganden

Detta är första beslutstillfället i exploateringsnämnden och trafknämnden.

I Översiktsplan för Stockholm, som antogs av kommunfullmäktige i februari 2018, framhålls modernisering och utbyggnad av ledningsnät för vatten och avlopp som en stor framtida infrastrukturfråga. I dagsläget består ungefär hälften av ledningsnätet av så kallade kombinerade system där avloppsvatten och dagvatten leds i samma ledningsnät till reningsverk. För att möta behov från nya exploateringar och framtida klimatförändringar behöver staden undersöka möjligheter till fler separerade ledningssystem

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 19 mars 2020 att ge Stadsbyggnadskontoret i uppdrag att påbörja planarbete med

Stockholm Vatten och Avfall AB:s avloppstunnel (Mässtunneln) från Mässvägen i Älvsjö till Liljeholmen.

Kommunfullmäktige beslutade den 25 maj 2020 enligt kommunstyrelsens förslag att godkänna inriktningsbeslut gällande Stockholm Vatten och Avfall AB:s avloppstunnel (Mässtunneln) från Mässvägen i Älvsjö till Liljeholmen.

Detaljplan

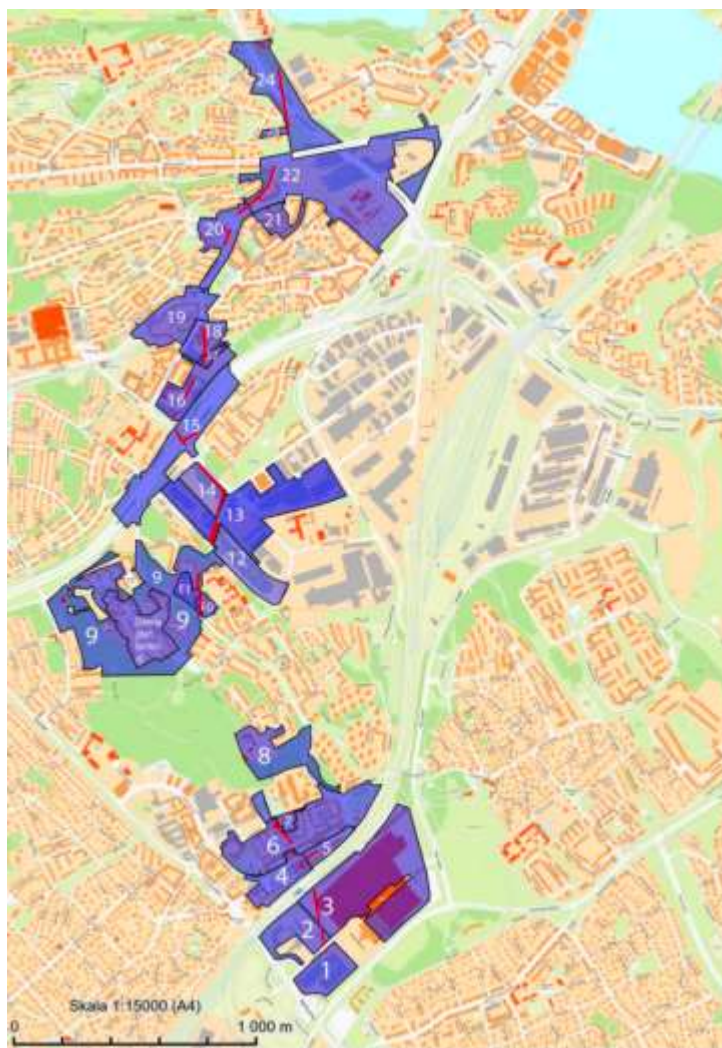
Ett förslag till detaljplan för ändring av 24 detaljplaner genom tillägg samt upphävande av del av detaljplan ÄDp 2015- 19085 för Mässtunneln i stadsdelarna Älvsjö, Solberga, Västberga, Midsommarkransen, Aspudden och Liljeholmen Dp 2019–16196, var på samråd 2021-05-11 – 2021-06-21. Samtliga remissinstanser tillströkte planförslaget men framförde framför allt vikten av att tillse att störningar under genomförandeperioden minimeras i möjligaste mån och att hänsyn ska tas till korsande infrastruktur.

Planförslaget är på granskning under tiden 2022-03-09 – 2022-04-05.

Planförslaget innebär en ändring genom tillägg av 24 gällande detaljplaner. Detta innebär att gällande detaljplaner fortsätter att gälla tillsammans med denna ändring. Gällande detaljplaner redovisas i tabell och karta nedan. Två gällande detaljplaner (P2013 -08755 och ÄDp 2015 -19085) kommer att ha pågående genomförandetid när föreliggande detaljplan får laga kraft, utifrån aktuell tidplan. Den aktuella ändringen genom tillägg utgör ingen begränsning av de byggrätter som medges i gällande detaljplaner.

1. P2012 -10003
2. Pl 7464
3. Pl 6770A
4. P2004-18069
5. P2012-02540
6. Pl 7873
7. Pl 8229
8. Pl 5725
9. Pl 3432
10. 90080
11. P2005 -05090
12. Pl 5824

13. P1 2604C
14. P2014 -16337
15. P1 6013
16. P2013 -08755
17. P2013 -1271
18. P2001-14674
19. 87073
20. P2014-06515
21. P1 7870
22. P1 5358
23. P1 5912A
24. P1 5355 Dp2015-19085

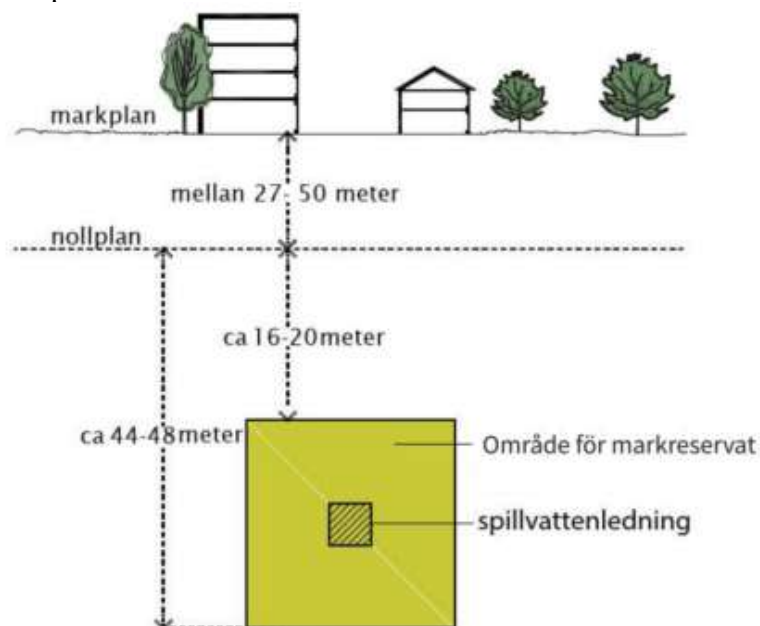

Kartan visar de befintliga detaljplaner som ändras genom tillägg. Röd linje visar ungefärlig placering av planområdet (Från Planbeskrivning granskningshandling, dnr 2019-16196).

Avloppstunneln/spillvattenledningen i sin helhet berör både kvartersmark och allmän platsmark. Föreliggande ändring av detaljplan ger planstöd till avloppstunneln/spillvattenledningen genom tillägg av markreservat för allmännyttig underjordisk spillvattenledning i gällande detaljplaner på kvartersmark. Markreservatets totala avgränsning inom planområdet varierar mellan nivå +37 och -48 meter relativt nollplanet (RH 2000), medräknat områden för anslutningspunkt och utrymningschakt där markreservat avgränsas upp till marknivå. Inom markreservatet får inga intrång från annan verksamhet ske, såsom schaktning, spontning och borrning, om inget annat medges i plankartan.

Vid servicetunnelns mynning i Solbergaskogen sker ändring av gällande detaljplan inom allmän platsmark genom tillägg av planbestämmelse som möjliggör tunnelmynning, fallskyddsräcke samt infartsväg tillhörande spillvattenledningen. Inom övrig allmän platsmark görs inga ändringar av gällande detaljplaner då marken redan är menad att användas till allmänt ändamål, inom vilken underjordisk spillvattenledning medges.

Avloppstunneln/spillvattenledningen är en sprängd/borrad ledning med innermått om cirka 4,5 x 5 meter (bredd x höjd). Från ledningens yttersidor behövs en skyddszon om 10 meter, se principillustration nedan.

Principillustration över markreservat för allmännyttig underjordisk avloppstunnel/spillvattenledning. Illustrationen är ej skalendig (Bild: Tyréns) (Från Planbeskrivning granskningshandling, dnr 2019-16196).

Inom markreservatets område (spillvattenledning och skyddszone) får inga ingrepp från övrig verksamhet, såsom schaktning, spontning, borring eller liknande, ske utan tillstånd från ledningshavaren. Detta regleras med bestämmelser om lägsta schaktningsdjup i större delen av planområdet.

För att uppfylla Stockholm Vatten och Avfalls krav om maximalt 1000 meter till närmaste utrymningsväg i ledningen krävs tre utrymningsschakt. Planförslaget omfattar delar av de tre utrymningsschakten (schakt och/eller skyddszone) genom bestämmelse om markreservat på kvartersmark.

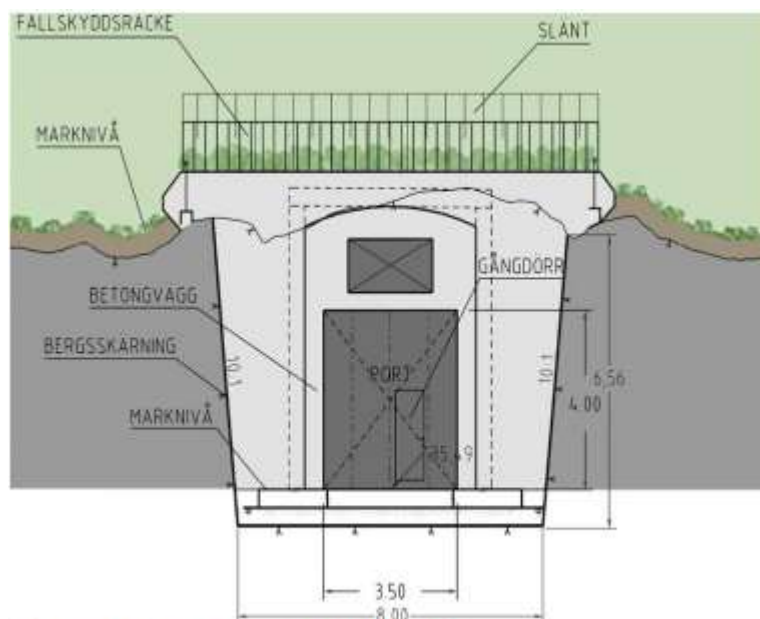
Utrymningsschakten är belägna vid Mässvägen i planområdets södra del, Västbergamotet i mellersta delen, samt vid Blommensbergsvägen i norra delen. I dessa områden avgränsas markreservatet upp till marknivå; Mässvägen +27,0, Västbergamotet +37,0 och Blommensbergsvägen +15,0 meter över nollplanet. Utrymningsschakten är vertikala och ansluter till en nisch i spillvattenledningen. Ovan mark syns endast en lucka i marken med en storlek om cirka 1,8 kvadratmeter.

Utrymningsschakten har liksom avloppstunneln/spillvattenledningen en skyddszone på 10 meter från schaktets alla sidor som avgränsas upp till marknivån. Utöver utrymningsschakten fungerar även servicetunneln i utkanten av Solbergaskogen som utrymningsväg.

Servicetunneln

Planförslaget möjliggör en tunnelmynning med port och infart i berget vid utkanten av Solbergaskogen. Portens storlek är cirka 3,5 x 4 meter (bredd x höjd). Tunnelmynningen leder till en servicetunnel som går från markytan ned till spillvattenledningen. Servicetunneln kommer under byggtiden att användas som arbetstunnel för uttransport av bergmassor. När spillvattenledningen är färdigbyggd kommer arbetstunneln att fungera som servicetunnel och utrymningsväg.

Mynningen planläggs genom tillägg av egenskapsbestämmelse inom allmän platsmark (PARK). Angöring till tunnelmynningen under driftskedet väntas ske cirka två gånger per år via befintlig gång - och cykelbana, inom allmän platsmark, som ansluter till Diamantbacken. Angöring till mynningen möjliggörs genom avtal med staden.

Illustrationen visar tunnelmynningen. (Bild: SVOA).

(Från Planbeskrivning granskningshandling, dnr 2019-16196).

Detaljplan för ändring av 24 detaljplaner genom tillägg samt upphävande av del av detaljplan ÄDp 2015- 19085 för Mässtunneln i stadsdelarna Älvsjö, Solberga, Västberga, Midsommarkransen, Aspudden och Liljeholmen Dp 2019–16196, är planerad att tas upp i stadsbyggnadsnämnden för godkännande under kvartal 2, 2022 och för kommunfullmäktige under kvartal 4, 2022.

Planområdet korsar E4/E20 (Södertäljevägen och Essingeleden) som utgör riksintressen för kommunikation enligt miljöbalken 3 kap 8 §. Planområdet angränsar även till riksintresset Västra stambanan (Älvsjö station). Avloppstunneln/spillvattenledningen passerar inom område som utgör riksintresse för energidistribution (Stockholms ström) samt område av riksintresse för kulturmiljövård i Midsommarkransen (LM - staden). Riksintressena bedöms inte påverkas av ledningsdragningen då ledningen inom planområdet är belägen långt under marken.

Tillstånd enligt miljöbalken

Tillstånd för vattenverksamhet enligt 11 kap miljöbalken krävs då huvudtunnel och arbetstunnel medför bortledning av grundvatten som rinner in till de olika anläggningsdelarna. Tillståndsansökan för anläggning och drift av Mässtunneln söks hos mark - och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt. Det sökta tillståndet för

vattenverksamheten hanterar att under bygg- och driftskede leda bort minimalt med grundvatten och att som skyddsåtgärd eventuellt infiltrera vatten under byggskedet samt att få bygga och fylla ut i vatten. Ansökan hanterar även buller, vibrationer, stomljud och utsläpp till miljön som anläggningen och transporter medför under byggskedet. Den första deldomen meddelades den 19 februari 2021.

Genomförandeavtal med Stockholm Vatten AB

Stockholm Vatten AB, nedan kallat Bolaget, och Stockholms kommun genom dess exploateringsnämnd och trafiknämnd, nedan kallat Staden, har med anledning av Projekt Mässtunneln träffat genomförandeavtal.

Med Projekt Mässtunneln avses i genomförandeavtalet anläggande av avloppstunnel/spillvattenledning samt uppförande av tillhörande anläggningar och installationer, såsom arbetstunnel.

Genomförandeavtalet omfattar de markområden som Staden äger eller ansvarar för och som Projekt Mässtunneln berör. För de delar av tunneln som förläggs i privatägd mark tecknar Bolaget avtal direkt med dessa markägare.

Genomförandeavtalets syfte är att säkerställa genomförandet av Projekt Mässtunneln och samordning med den stora mängd andra stadsutvecklingsprojekt som pågår samtidigt. Parterna är överens om att träffa separat genomförandeavtal i samtliga påbörjade eller planerade projekt för det fall en av parterna begär det.

I genomförandeavtalet regleras frågor om bl.a. tillfälligt och permanent markanspråk, byggtrafik och trafikpåverkan samt formerna för den samverkan som krävs i samband med genomförandet av Projekt Mässtunneln.

Avtalets bestämmelser om genomförandet följer i allt väsentligt de sedvanliga rutiner som tillämpas vid Bolagets arbeten med ledningsnätet i Stockholms stad. Projektets storlek, komplexitet och långa genomförandetid gör att parterna bedömt att det finns behov av ett separat genomförandeavtal som klargör samarbetsformerna.

Genomförandeavtalet innehåller inte några bindande avtal om överlåtelse av mark.

Myndighetstillstånd

Bolaget svarar för att ansöka om alla nödvändiga myndighetstillstånd, såsom tillstånd enligt miljöbalken, trafikplaneringsplaner (TA-planer) m.m.

Tillfälligt markanspråk

För projektets genomförande behöver Bolaget ta mark tillfälligt i anspråk för arbets- och etableringsområden. Bolaget och Staden har identifierat preliminära etableringsområden som finns bilagda i genomförandeavtalet. Etablerings och arbetsområdena är i huvudsak placerade på allmän plats, eller trafikområde (kvartersmark) med Staden som ägare.

Staden avgör om ytterligare allmän platsmark (offentlig mark), kan upplåtas eller inte. Ingen mark får ianspråk tas innan avtal om rättighet härför träffats respektive erforderligt tillstånd erhållits.

Bolaget ska i god tid före beräknad byggstart av Projekt Mässtunneln, skriftligen lämna uppgifter till Staden om preliminära tidpunkter för önskat tillträde, till den mark som avses tas i anspråk tillfälligt. Parterna ska i god tid före ianspråktagandet, diskutera upplåtelsetid och andra villkor såsom t ex. återställande av marken.

Staden ska där det är möjligt upplåta kvartersmark för etablering genom nyttjanderättsavtal. För användning av offentlig plats erfordras polistillstånd. Villkor som ska gälla för respektive tillfälligt markanspråk, såsom tider och eventuella skyddsåtgärder, fastställs i respektive nyttjanderättsavtal eller polistillstånd.

Permanent markanspråk

I avtalet framgår de markområden som Bolaget avser ta i anspråk permanent för Projekt Mässtunnelns ingående anläggningar.

I de delar tunneln/va-anläggningen förläggs i allmän platsmark samt icke detaljplanelagd mark tillämpas mellan parterna gällande Markavtal för allmän va-anläggning i Stadens mark.

I de delar tunneln förläggs i av Staden ägd kvartersmark ska permanent markåtkomst säkras genom ledningsrätt eller annan lämplig rättighet. Ersättning för det markinträng anläggandet av tunneln i kvartersmark innebär för Staden ska avgöras vid

respektive förrättning eller genom överenskommelse mellan parterna.

Om ytterligare markområden behöver tas i anspråk permanent ska parterna omgående uppta diskussioner om förutsättningarna härför.

Byggtrafik och trafikpåverkan

Bolaget ska upprätta trafikanordningsplaner som ska godkännas av Stadens trafikkontor före avstängning av körfält m.m.

Det åligger Bolaget att samråda med Staden avseende trafikpåverkan inför att planerade arbeten ska påbörjas. Detta för att kunna minimera nödvändig trafikpåverkan inom varje nyttjanderättsområde. Bolaget ska även, inom ramen för Projekt Mässtunneln, vid varje tidpunkt verka för att trafikpåverkan blir så liten som möjligt, och att perioder av avstängning eller omläggning av trafik blir så korta som möjligt.

Ägande av anläggningar

Bolaget ska äga samtliga anläggningar tillhörande Projekt Mässtunneln. Inga kommunala anläggningar med Staden som ägare är planerade att anläggas genom Projekt Mässtunneln.

Drift och underhåll

För det fall Staden inte kan utföra normal drift på offentlig plats utanför ianspråktaget arbetsområde enligt polistillstånd, på grund av Bolagets arbeten, åligger det Bolaget att ordna med och bekosta den utökade driften.

Tidplan

Planförslaget för detaljplan för ändring av 24 detaljplaner genom tillägg samt upphävande av del av detaljplan ÄDp 2015- 19085 för Mässtunneln i stadsdelarna Älvsjö, Solberga, Västberga, Midsommarkransen, Aspudden och Liljeholmen Dp 2019–16196, är på granskning under perioden 2022-03-09 – 2022-04-05.

Detaljplanen är planerad att redovisas till stadsbyggnadsnämnden för godkännande, och till kommunfullmäktige för antagande under kvartal 2 respektive kvartal 4, 2022.

Planerad byggstart för Projekt Mässtunneln är år 2023. Planerad driftsättning är år 2029. Huvudtidplanen är beroende av bl.a. att detaljplanen vinner laga kraft, att nödvändiga myndighetstillstånd

erhålls, tillträde till fastigheter m.m. Flera av tillstånden kan påverkas av eventuella överklaganden.

Ekonomiska konsekvenser för staden

Projekt Mässtunneln bekostas i sin helhet av Stockholm Vatten AB. Staden svarar dock för kostnader för egen personal vid exploateringskontoret och trafikkontoret.

Trafiknämnden får vissa intäkter genom taxan för upplåtelse av offentlig plats. Exploateringsnämndens intäkter för tillfälliga markupplåtelser bedöms försumbara i sammanhanget.

Genomförandeavtalet och detta ärende reglerar inte eventuella framtida marköverlåtelser eller markförsäljningar med anledning av projektet.

Inga större utgifter för följdinvesteringar i stadens övriga anläggningar väntas uppstå på grund av projektet.

Kontorens sammanfattade bedömning

Projekt Mässtunneln är en viktig del i utbyggnaden av stadens infrastruktur och stödjer både målen om ett ökat bostadsbyggande samt bidrar till miljömålen genom minskade utsläpp i Mälaren och Saltsjön.

Det förslagna genomförandeavtalet följer i allt väsentligt de sedvanliga rutiner som tillämpas vid Stockholm Vattens arbeten med ledningsnätet i Stockholms stad. Ansvarsfördelningen innebär en i sammanhanget mindre kostnad för exploateringsnämnden och trafiknämnden, men kontoren bedömer det som mycket rimligt sett till den större nyttan i projektet.

Slut